

Payer Imre

CSELEKEDJÉK NYELV ÉS KÉP
BENNÜNK ÉS ÁLTALUNK!

Eddig rendszerint a képzőművészeti alkotásokat galériában, a költeményeket verseskötetben, a műfordításokat is könyvben fogadhattuk be. Most viszont egyszerre van együtt egy kiadványban mindez.¹ A kiadvány szóban szerepel az adás szó is, ez nagyon jól rávilágíthat erre az eseményre – az eseményértékre. Az akciójelleg a tipográfia, a nyomtatási színek felhívó jellege is erősíti. Ám mégsem az ultraradikálisan transzgresszív performansz az, ami itt megnyilvánul, hanem annak mintegy emlékezete – művészetbe rögzítése, hagyományba illesztése. Azonban az eredeti elevenesség mégis megőrződik. A képek – Szegedi-Varga Zsuzsanna alkotásai – is ezt az értelmezést hívják elő. Ezzel a szemlélettel összefüggően Áfra János a korábbi köteteiből ismert poétikákat fejlesztí tovább. A rituális beszédet és az ekphraszisz, a képleírás nyelvi alakzatának alkalmazását. A szabadversformációk mellett a rímesek is ezt a szinte ősi varázsige-formulát érvényesítik, nem a *Nyugat*-hagyományához vagy a népdalkincshez köthetők. „Neked loptam ezt a nevet, / de nem hiányozhat másnak, / szétteritem köréd, / és száraz betűi eláznak.”

Ez a kiadvány olyan kötet, amelynek az emberi egészre ható, cselekvésre buzdító értéke van, egyfajta elemi tapasztalatokról szóló rituálé. Születés, szerelem, család, halál, ember és természet egymást feltételező kapcsolata. Mintha törzsi szertartáson vennénk részt, de a XXI. század klíma- és létveszélyeztetettségének idején. A szándékolt torzóság, mind a textusban, mind képekben ezt szuggerálja, erre enged asszociálni. „Kifakadnak a hitetlen táj sebei, / e mindent látó gépek. / The wounds of the unbeliveng landscape / burst, these seeing machines.”

A könyvet nem lehet nyugodt kézben tartással olvasni, nézni benne a képeket. A szövegek nyomdatechnikai eljárásai – hol lineárisan, hol

---

1 Áfra János – Szegedi-Varga Zsuzsanna: *Termékeny félreértés* / Productive Mis-readings. Debrecen, 2020, Alföld Alapítvány.

ferdén, hol képet formálva – arra készítetnek, hogy forgassuk erre-arra a kötetet. A szövegekből kiolvasható tárgyiasságok szertartásos cselekvéseként értelmezhetők. Kép és szó nem az ábrázolásért van, nem valamilyen valóság leképezéséért. Magának a közlésnek a tematizálása a tét. A vizualitás és nyelv(ek) egyensúlyában levő vibrálásában jön létre a lehetséges jelentés. Ezért nemcsak az ábrázolás, a mimészis alakzata, hanem mindezzel összefüggően a műfaji hierarchia is megkérdőjeleződik. Ebben az interpretációs közegben jöhet létre értelemadás, egymást feltételezeten a különféle médiumok termékeny egyensúlyában.

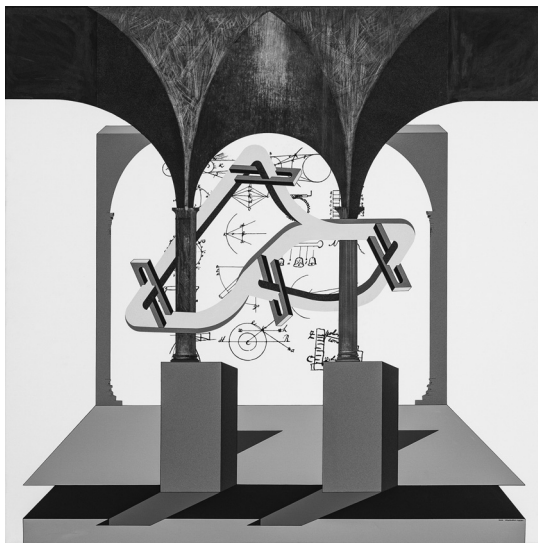
A mű leginkább az avantgárd esztétikai univerzumában – illetve ennek emlékezetében – helyezhető el. A szerző korábban maga számolt be arról, hogy pályakezdekéskor hatást tett rá Papp Tibor, a *Magyar Műhely* legendás avantgárd alkotójának előadása a művészet mibenlétéről, a művészetfogalom állandó átalakításáról, az erre való állandó készenlétről. Ismeretes, hogy az avantgárd alkotók a szövegrögzítés hagyományos meghatározottságából kilépve a művészet befogadásának a figyelmét a műalkotásnak, mint olyannak, az ontológiai státuszára irányították. A klasszikus modern, a magyar irodalomban leginkább a *Nyugat* folyóirat hagyományához köthető tradíciót alkalmatlannak vélték a személyiség egységét és a nyelv uralhatóságát megkérdőjelező korszaktapasztalat kifejezésére. Poétikai alapja mindennek az a konkrét költészet, amely elveti a jelölő és jelölt kettőségét. Eltüntetve a metaforálás eredeti feltételeit, a szövegeköziségnek nemcsak az inter-, hanem az extratextuális dimenzióit is megnyitotta. Vizuális és fonikus költemények jelentek meg.

Más avantgárd alkotásokkal szemben erre, a mostani műre nem a többféle hangnem és nézőpont montázszerű összeillesztése mutatja az avantgárd hatást. A beszédmód rituális prófécia, szinte igehirdető jellegű. A mű: a kezdet és vég ugyanaz. Egység, ami feloldódik a végtelenben. Ami lezárultan ismétlődés – „ahol elkezdted, ott ér véget, de nem zárul le sehol”, „Where you start, it ends, but nowhere closes.” A megvilágosodás, végtelen tükröződések sorozata. Tehát nem juthatunk el az Abszolút Igazsághoz, noha folyamatosan, ismételten erre törekszünk. „Hát igaz, hogy a megvilágosodás / csak a tükröződések keltette félreértés, hogy minden arc tüntetés a végtelenért.”

Maga a kiadvány címe irodalomelméleti műszó, én eredetileg Hans Robert Jauss és Kulcsár Szabó Ernő elméleti munkáinak olvasása

során találkoztam vele elsőként. De ugyanígy felmerült Nietzsche és Foucault fejtegetése Isten és Ember haláláról – nyilván itt az alapvető ismeretelméleti kód és episztémé tekintetében. Az alkotókat tehát teoretikus problémák izgatják leginkább, a lét azon végső témái, amelyek az önmegértésünk és világmegértésünk megrendült evidenciáival állnak kapcsolatban. Az angol nyelvű fordítás szintén Szegedi-Varga Zsuzsanna munkája. Alapvetően a forrásnyelvhez ragaszkodó változatokról van szó, a sortördelés, a tipografikus elrendezés, a szórend helyenkénti változtatása hozza létre a „termékeny félreértést”. Érdekes összehasonlítani a magyar és az angol nyelvű címet. Az egyik – *Termékeny félreértés* – passzivitást, inkább természeti és belső történést sugall, a másik – *Productive Misreadings* – aktívabb konnotációjú, „mesterséges” építkezésre, aktív műveletre utal.

Értékes és nagyon mai Áfra János és Szegedi-Varga Zsuzsanna közös munkája. A nyelviség és képiség közegén keresztül foglalja össze a digitális univerzum kortapasztatát. Termékenyen tükröztetve mindannyiunkban a korok aktuális emlékezetét.

Gondolataim Bolygairól, 2020
(100 x 100 cm, akril, tus, vászon)